

[Lacav.]. *Profanament. Profanitat.*

FANDANGO, del cast. *fandango*, d'origen incert: potser de **fadango*, derivat de *fado* 'cançó i ball populars a Portugal' (del ll. FATUM 'fat', perquè el *fado* comenta líricament el destí de les persones). □ 1.ª doc.: 1839, Lab. Veg. DCEC i DECH.

DERIV.: *Fandanguetar. Fandanguer; fandanguera*: no solament mall, sinó men.: «cançons populars: se canten am sa tonada de sa *fandanguera, fandango, jota* aragonesa ---», Camps Merc., *Folkl. Men.* 1, 73n. +*Fandanguista* (Lab. 1839). +*Fandanga*, veg. cita de M.Vayreda, *La Punyalada*, s. v. *manxiula*.

Fanduca, V. feina

FANECA, 'mesura de grans, etc.', de l'àr. *fanīqa* 'sac gran, quilma, costal', 'mesura de capacitat, equivalent al contingut d'un sac'. □ 1.^a doc.: doc. de 1152.

«Vos facite ad nos serviciū, et ad nostris post nos, per unumquemque annum, quinque solidos de diners barchinonensis, vel carne qui tantum valeat, et xv fogaces de pane, et quinque *fanèches* de civada per jova», doc. de Corbins de 1152 (*RBiblgCat.* vi, 17). També en un doc. d'Abella de la Conca, de 1157, extractat en el BCEC, es promet «quiscun any pagar al senyor una *fanega* de civada» (1909, 22). Avui és un mot viu en val. i cat. occid. (no cat. or., com diu *AlcM*), i en l'occidental no sols ha estat de la Noguera i de la Conca de Tremp sinó que arriba fins a l'Alta Ribagorçana: una *fanéka* a Sopeira i Llastarri (1957). En canvi ja diuen *fanéga* a l'Alt Aragó, fins i tot a Bielsa (1965), com a nom del recipient mesurador que té aquesta capacitat (formant sèrie amb l'almut).

DERIV.: *Fanecada* 'mesura agrària' [c. 1400]: «com posseis quatre *fanecades* de terra e les conreàs ab ses pròpies mans, fo levat de l'aradre e fet protonotari, lo qual offici és de major honor que'l consolat» en el *Breviloqui* de Joan de Galles (que sembla text cat. occid. o maestr.) (*NCL.*, p. 37). Sovint en escr. valencians. De *poques fanecades* o simplement de *fanecades* 'de no gran extensió': «Les collites plegades --- en unes comptadíssimes *fanecades* de terra que posseia», Ed. Martz. Ferrando (*BSCC* xiv, 324); «Has vist coses com estes, Tòfol? Els fills del Galano, en un terme de *fanecades* ahí baix, tindre que comprar melons...», Guinot (*Esc. Castelloneses*, 60). «Una marjaleta d'algunes dos *fanecades* de llarga per una de ampla», Martí Gadea (*T. del Xè* 1, 9, 292). L'equivalència és 831 m² com indica el gloss. de Casas Torres a l'ed. de les *Observaciones* de Cavanilles (1, xv-xvi), o sigui que «12 *fanekáes* fan una hectàrea» com em confirmaren informants pagesos a Llutxent i a Aldaia (1962); «quatre hectàrees o siguen prop de 50 *fanecáes*». Maestr. «*fanecada*: unitat de mida de terra: este hort tindrà unes 10 *fanecades*» que García Girona ja llegia en les antigues «Rúbriques de Benassal» (p. 319).

La forma *fanegá, fanegáes*, que Max Thede atribuïa a l'Albufera de Val. (pàg. 217) és errònia, com confirma J. G. M. (1937, i «El Camí», 14-iv-1934):

enlloc no es diu més que amb *-k-* en la nostra llengua. També les meves enquestes em confirmen que és d'ús general en tot el País: «A aquella partida li diuen la *Vint-i-una* perquè és una finca de 21 *faneká*», Cast-Pna.; «ací hi ha més de 30.000 *fanekádes*, i 42.000 de reg de riu», Vila-real (1961); «el Campo-Romero són 3 *fanekáes* de vinya, les úniques del terme», Borriana; «la cova dels Moneders té una *faneká* de hueca per baix», Picassent (1962); «al *Pla de la Bassa* hi ha una gran bassa, de 7 *fanecades* de superfície», Barxeta (1962). L'àrea del mot no cessa fins a la governació Dellà Busot: al Campello ja diuen *tafulla* i no usen *fanecada*.

No confonguem amb aquest nom el nom de peix *faneca*, el qual sembla ser un manlleu del gall-port. *faneco* 'amotxat', 'eixorellat' (del verb *fanar* que hem estudiat s. v. AFANYAR), veg. DCEC (FANECA). A la Costa Brava diuen, però, *fanega* (Plaja, *Proa de Palamós*, jul. 1960, p. 9); a Sagra *fanéga* apareix aplicat com a malnom de persona (1962).

Fanecot.

Fanerògam, V. diàfan

FANFARRIA, pertanyent a la família del cast. FANFARRÓN (DCEC), mot de creació expressiva. □ 1.ª doc.: c. 1800 i Lab. 1839.

Fanfarró [DTo. 1647] i *fanfarronada* [Lacav.] són clarament manllevats del castellà [1555, *panf-*, princ. S. xv], des del qual va passar també a d'altres llengües europees. Ja és més versemblant que *fanfària* fos en català creació paral·lela al cast. *fanfària* (molt menys descabdellat allí que *fanfaroneria, -onada*) més que manllevada, vist que en castellà no apareix abans del sogorbí Villalba (1577, per més que també aparegui en Quevedo i L. de Vega); en català el veiem amb ús abstracte en Tomàs Arrogiló (mall., 1818), en Lab. («fam., jactància, vana arrogància») i en unes *Litterae Pastorales* de Solsona que semblen si fa no fa d'aquells mateixos anys. I el que sembla encara més genuí és l'ús personal (normalment masculí) un *fanfària* = 'un fanfarró, un home jactancios', cf. formacions de la mateixa família expressiva en llengües veïnes, com it. *fàrfano, fàrfante*, àr. *farfâr*; i la terminació del nostre *casària*.

De tota manera aquest masc. apareix amb fort regust popular i castís, en escriptors populars nostres no gens acastellanats, de la Renaix.: «ay senyor!, y aquell 'primícies' se vol casar ab la teva filla, tan orgullós, carregat de vent --- només menja dobles de or y auques senceres de billets del Banc: jo no 'l podia veure ni *dicar*, per *fanfària* y entonat», EmVilanova (*Plorant i Rient*, p. 124); popular, doncs, o xiroi, més que plebeu, encara que també pugui entrar en la xarneria, però no acastellanada: «*Entra un moro ricament vestit y ab un turbant gros*. IGN. Senyora, la bugadera --- GAN. Calla, ximple, si és un moro --- és el turbant --- es presenta ab molt decoro. MORO: Jamalajà, mi-senyó. BAR. Qui és el que us va agafà ahí? MORO: Un *fanfària*, fent el fi. BAR. Y sou? MORO: Un em-